

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Історичний факультет
Кафедра етнології та краєзнавства
Софійський університет «Св. Климент Охридський»
Історичний факультет
Кафедра етнології
Національна спілка краєзнавців України
Київська міська організація

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

*Збірник матеріалів Другої міжнародної
науково-практичної конференції*

Київ
Видавництво Ліра-К
2022

Затверджено Вченою радою історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Протокол № 10 від 21 березня 2022 р.

Редакційна колегія

Патриляк Іван, голова редколегії, декан історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор

Маркова Міра, співголова редколегії, декан історичного факультету Софійського університету «Св. Климент Охридський», доктор наук, доцент

Реєнт Олександр, співголова редколегії, заступник директора з наукової роботи Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, голова Національної спілки краєзнавців України

Капелюшний Валерій, завідувач кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, доктор історичних наук, професор

Лієв Лія, завідувач кафедри етнології історичного факультету Софійського університету «Св. Климент Охридський», доктор наук, доцент

Гончаров Олександр, кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, голова Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України

Казьмирчук Марія, доктор історичних наук, професор кафедри етнології та краєзнавства, Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Конта Ростислав, доктор історичних наук, професор кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

Коцур Анатолій, доктор історичних наук, професор кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Пилипенко Віктор, кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Терес Наталія, кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології та краєзнавства

Історико-культурний туризм: український та зарубіжний досвід. Збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 лютого 2022 р.). / Редкол.: І. Патриляк (голова), М. Маркова, О. Реєнт, В. Капелюшний, І. Лієв, О. Гончаров, М. Казьмирчук, Р. Конта, А. Коцур, В. Пилипенко, Н. Терес. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022 .462 с.

ISBN 978-617-520-385-9

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка, історичний факультет, кафедра етнології та краєзнавства, 2022

© Софійський університет «Св. Климент Охридський», історичний факультет, кафедра етнології, 2022

© Національна спілка краєзнавців України, Київська міська організація, 2022

Пленарне засідання

Томенко Микола

Історико-культурний туризм як складова державної гуманітарної політики та формування іміджу України у світі 10

Олюнина Ірина

Актуальні проблеми розвитку етнографічного туризму в Республіке Беларусь 17

Маньковська Руслана

Історико-культурний туризм в Україні – сучасні тренди та перспективи..... 23

Бобіна Олег

«Туристичні магніти» Миколаєва і Миколаївщини: промислова архітектура і технічні споруди..... 35

Орлова Тетяна

Новітні фактори світової економіки й австралійський туризм..... 40

Громова Наталія

Етнографічні аспекти гірського пішохідного туризму в українських Карпатах 49

СЕКЦІЯ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОГО ТУРИЗМОЗНАВСТВА

Капелюшний Валерій, Чубата Марина

Висвітлення проблем розвитку історико-культурного туризму в новітніх публікаціях вітчизняних істориків та правознавців..... 59

Кузіна Наталія

Стратегія сталого розвитку як основа функціонування туристичної галузі України 66

Вакулишин Сергій

Проблема картографічного забезпечення екскурсійно-туристичної діяльності 71

Чекаленко Людмила

До питання методики і практики туризмознавства 74

<i>Ярова Єлизавета</i> Індустріальний туризм Криворіжжя: розвиток і перспективи	332
<i>Скред Марія</i> Меморіальні музеї та місця Київщини, пов'язані з життям та діяльністю дослідників-етнографів, митців як ресурс вітчизняного історико-культурного туризму	336
<i>Пирог Валерія</i> Слідами УГА: історичний шлях Галицької Армії часів польсько-української війни як перспективний напрямок внутрішнього туризму	342
<i>Попова Юлія</i> Пам'ятки єврейської культурної спадщини як основа для розвитку туризму у Жмеринському районі Вінницької області	349

СЕКЦІЯ 6**РОЛЬ ТУРИСТИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА У ВИВЧЕННІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ**

<i>Бабушко Світлана, Попович Сергій</i> Знайомство майбутніх фахівців сфери туризму з історико-культурними туристичними ресурсами засобами віртуальних екскурсій.....	352
<i>Уварова Олена</i> Історико-культурна спадщина грецької громади Одеси як привабливий туристичний маршрут.....	359
<i>Ростока Марина</i> Інформаційно-аналітичний супровід підготовки наукових кадрів засобами музейної педагогіки	363
<i>Снігирьова Лілія</i> Бібліотека – туризм – культурна спадщина	369
<i>Парацій Володимир</i> Урочище «Монастирок» (на околиці м. Бережани): ландшафтний витвір, фольклорний символ, екскурсійний об'єкт	378
<i>Беденко Владислав</i> Стан та проблеми історичного туризму в місті Чигирин.....	389

<i>Процько Дар'я</i> Потенціал та перспективи розвитку історико-культурного туризму в Миргородському районі. Огляд культурної спадщини.....	393
<i>Погрібняк Ольга</i> Військово-історичний потенціал Богуславщини та його вплив на розвиток туризму	397

СЕКЦІЯ 7**ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА І РЕЛІГІЙНА СПАДЩИНА КИЄВА ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИСТИЧНО-ЕКСКУРСІЙНІЙ ГАЛУЗІ**

<i>Ірчак Ірина, Мордвінцев В'ячеслав</i> Паломництво до київських жіночих монастирів у XVIII-XIX ст.	404
<i>Kizlova Antonina</i> Kyiv Monument to St. Volodymyr the Baptistin Pilgrimage-Educational Tours (Early 20th Cent.)	411
<i>Зуденкова Катерина</i> Жіночі заклади освіти Києва XIX ст. в сучасній екскурсійно-туристичній діяльності	421
<i>Климова Софія</i> Київські графіти та їх туристсько-екскурсійний потенціал.....	428
<i>Криштопа Марія</i> Київський живопис як засіб візуалізації історичного простору і культурної спадщини в контексті туристично-екскурсійної діяльності	435
<i>Петасюк Олена</i> Леви фронтона НХМУ як невід'ємна частина мистецької історії Києва.....	444
<i>Певнева Альона</i> Історичні цвинтарі Києва як об'єкти меморіального туризму.....	447
Відомості про авторів	456

Джерела та література

1. Ахмедова О. О. Можливості використання світового досвіду розвитку інновацій у сфері туризму в Україні. Вісник Харківського національного університету ім. Каразіна. 2018. № 1. С. 32–37.
2. Марусей Т. Віртуальна екскурсія як напрямок розвитку сучасного туризму. Економіка та суспільство. Вип. 26/2021. 2021. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-75>
3. Коваленко О. В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/7RbnSFG>
4. Аніщенко А. П. Віртуальна екскурсія як засіб соціальної реабілітації осіб третього віку. 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/mRbIfH8>
5. Definition of «virtual» Collins English Dictionary. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/hRbkHS0>
6. Нікуліна А. Віртуальні мандри: замки та палаци України. Otium портал. 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/QRbEKEP>
7. Якимчук О. Проект «Автентична Україна». Український центр культурних досліджень, 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/0Rbl9YK>

Уварова Олена

Одеський національний медичний університет

ЗНАЙОМСТВО З ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЮ СПАДЩИНОЮ ГРЕЦЬКОЇ ГРОМАДИ ОДЕСИ ЯК ПРИВАБЛИВИЙ ТУРИСТИЧНИЙ МАРШРУТ

Зростання інтересу до етнічного минулого стало однією з головних рис розвитку сучасної історичної науки та туристичної справи. Особлива етнічна строкатість Півдня України зумовила специфічний розвиток регіону і вплинула на формування одного з популярних туристичних міст – Одеси. З моменту свого заснування вона приваблювала багатьох внутрішніх переселенців та іноземців, в тому числі, греків.

Грецька діаспора гідно представляє свою історичну батьківщину далеко за кордонами Греції. Вона зуміла активно проявити себе в політичній, соціально-економічній, культурній сферах життя більшості країн свого проживання, серед яких є і Україна. І хоча грецька громада Одеси ніколи не переважала чисельно, діяльність її представників внесла певний колорит в економіко-соціальну і культурну картини міста.

Переселення греків на терени півдня сучасної України має багату історію. Дивно, що грецька тематика не є поки що знаковим туристичним маршрутом в Одесі. Адже дотичні наукові дослідження стали популярними серед істориків ще з 1980-х рр., і на сьогодні бібліографія питання нараховує сотні наукових статей, тез доповідей, десятки монографій [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7].

Цікаво, що за деякими відомостями, греки мешкали тут ще за часів османського панування – у турецькій фортеці Хаджибей, на місці якої було збудовано Одесу [8].

У XIX ст. в Одесі засновуються грецькі торгові доми, які відігравали значну роль в економічному розвитку України. Греки склали помітну частину іноземного купецтва і займалися різними банківськими операціями, були власниками кораблів і горілчаних заводів.

Серед переселенців було багато дітей, й питання їхньої освіти і виховання були предметом турботи громади. Грецькі навчальні заклади, створені в Одесі, стали своєрідними центрами збереження мови і культури [9, с. 621, 634]. Важливе місце в культурному

житті Одеси займало Грецьке комерційне училище, що почало свою діяльність у 1817 р. Викладачі училища, його прогресивна навчальна програма, турбота про нього всієї грецької громади – ось підстави для того, щоб вважати його самим значним училищем закордонного еллінізму [10].

Серед інших грецьких громад одеська виділялася не тільки добробутом, основу якого склала участь у торгівлі і судноплавстві на Чорному морі, а й помітною активністю у національному руху. У 1814 р. грецькими патріотами була створена в Одесі таємна організація «Філікі Етерія» («Дружнє товариство»), що поставила своєю задачею підготовку збройного повстання проти Османської імперії [11]. Таємне товариство залучило під свої прапори прихильників із усіх верств грецького суспільства, поширило свою мережу на всю Грецію і багато закордонних громад. У березні 1818 р. її резиденція була перенесена до Константинополя. Створення «Філікі Етерії» стало вихідним пунктом національно-визвольного руху, який через сім років переріс у Грецьку революцію 1821–1829 рр., що принесла Греції незалежність.

Релігійне життя грецьких переселенців пов'язане з історією церкви Святої Трійці, яка спочатку в побуті, а потім і офіційно стала іменуватися Грецькою. Вона є найстарішою храмовою спорудою в Одесі і становить не тільки релігійну, а й велику історичну цінність [12]. За час свого існування Грецька церква була причетна до багатьох видатних подій. Тут греки-патріоти давали клятву, вступаючи до «Філікі Етерія». У період Грецької революції церква стала їхнім духовним центром. Особливе значення вона отримала після того, як у період 1821–1871 рр. була усипальницею Константинопольського патріарха Григорія V.

Греки стояли у витоків становлення органів міського управління Одеси в кінці XVIII ст. та самоврядування протягом XIX ст.: входили до складу першого магістрату і до т. зв. «іноземного магістрату»; серед міських голів Одеси XIX ст. п'ятеро були етнічними греками. Міський голова Дмитро Інглезі зробив значний внесок у справу боротьби греків за незалежність, надавав грошові займи та благодійні внески, особисто листувався щодо цього з майбутнім президентом Греції І. Каподістріа.

У місті і сьогодні зберігаються будівлі (прибуткові будинки, дачі, торговельні приміщення, навчальні заклади, церкви тощо), які нале-

жали чи були зведені коштом відомих греків – Маразлі, Родоканакі, Раллі, Маврокордато, Папудова, Кумбарі, Прокопеуса, Севастопуло та ін. [13]. У топоніміці міста присутні Грецька площа, Грецька вулиця, Маразліївська вулиця, вулиця Інглезі, Грецький парк.

Значну роль у популяризації грецької тематики відіграє заснована в центрі Одеси у 1994 р. Філія Грецького фонду культури, у приміщенні якої функціонує музей «Філікі Етерії». Зберігаючи відомості про грецьку спадщину, акумулюючи історичну пам'ять Філія Грецького фонду культури і музей теж стають важливою локацією туристичних маршрутів Одеси.

Грецька спадщина міста – це не лише історичні відомості та пам'ятки архітектури, це ще й гастрономічні уподобання. Автентичні одеські страви – це перехрестя традицій багатьох народів, у тому числі й грецького, який привніс рецепти приготування морепродуктів та овочів.

Наведені вище відомості свідчать про великий потенціал туристичного маршруту під робочою назвою «Грецька Одеса», який привабить іноземних туристів, в першу чергу греків, для яких Одеса асоціюється з коліскою Грецької революції за незалежність. Цікавим він буде для самих одеситів і для туристів з інших регіонів України, які зможуть дізнатися про тісні зв'язки України і Греції [14]. Таким чином, туристична атракція матиме функцію формування у місцевого населення почуттів гордості за історичне надбання і відповідальності за унікальну спадщину, яку можна використати для посилення туристичної привабливості міста.

Популяризація туристичних локацій та маршрутів, пов'язаних з грецькою тематикою, буде сприяти формуванню культурної ідентичності, вихованню толерантності, духовному взаємозбагаченню громадян різних країн та регіонів України.

Джерела та література

1. Авгитидис К. Г. Прогрессивная греческая эмиграция в Одессе (первая треть XIX в.). К.: Вища школа, 1987. 44 с.
2. Папулидис К. Просветительская и культурная деятельность греков Одессы в XIX и XX вв. Балканские исследования. Вып. 11. 1989. С. 190–199.
3. Парадисопулос С. Греческая община Одессы в 1794–1914 гг.: основные направления развития. Одеси – 200: Тези доп. Міжнародної нау-

ково-теоретичної конференції, 6–8 вересня 1994 р., м. Одеса. Одеса, 1994. Ч. 1. С. 126–127.

4. Терентьева Н. А. Греки в Украине: экономическая и культурно-просветительская деятельность (XVII–XX вв.). К.: Аквилон-пресс, 1999. 352 с.

5. Дьомін О. Б., Парадісопулос С. Громадське самоврядування греків Одеси в кінці XVIII–XIX столітті. Греція и славянський мир: сб. науч. ст. Вып. 1. 2002. С. 58–62.

6. Греки на українських теренах: Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти / М. Дмитрієнко, В. Литвін, В. Томазов, Л. Яковлева, О. Ясь. К.: Либідь, 2000. 488 с.

7. Уварова Е. А. Греческая община Одессы: история и современность. Археология та етнологія Східної Європи: матеріали і дослідження. Зб. наук. праць. Т. 3. Одеса: Друк, 2002. С. 256–257.

8. Прошлое и настоящее Одессы. Ко дню столетия г. Одессы (1794–1894) / Репринтное издание. М.: Изд-во МАИ, 1991. 48 с.

9. Одесса 1794–1894. К столетию города. Одесса: Тип. О.Шульца, 1895. 836 с.

10. Арш Г. Л. Греческое коммерческое училище Одессы в 1817–1830 гг. (Из истории новогреческого Просвещения). Балканские исследования. Вып. 10. 1987. С. 31–62.

11. Терентьева Н. Таємне грецьке товариство «Філікі Етерія». К.: Інститут історії України НАН України, 2005. 352 с.

12. Уварова О. О. Історія Одеської церкви Святої Трійці (Грецької) на сторінках «Прибавлений» до «Херсонских епархиальных ведомостей». Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2013. Вип. 3(21). С. 182–189.

13. Томазов В. Греки-хіосці на Півдні України (кінець XVIII ст. – 1917 р.): між традиціями національного самозбереження та практиками соціокультурної адаптації. К., 2020. 354 с.

14. Щербина Н. Ф. Грецький етнос в Одесі: деякі аспекти історії та сучасного стану. Молодий вчений. 2018. № 5. С. 197–202.

Ростока Марина

*Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського*

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Головною метою інформаційно-аналітичного супроводу підготовки наукових кадрів є інформаційно-аналітичне забезпечення здійснення функцій реалізації державної політики у підготовці кадрів вищої кваліфікації та у сфері державної наукової атестації, а також формування ефективної конкурентоспроможної системи підготовки і наукової атестації кадрів вищої кваліфікації відповідно до стратегії кожного закладу вищої освіти/наукової установи у контексті підвищення конкурентоздатності дослідників на внутрішньому і зовнішньому ринках праці.

У цьому ключі відповідно мети окреслюються основні завдання інформаційно-аналітичного супроводу підготовки наукових кадрів: сприяння ефективній координації науково-освітньої діяльності за програмами підготовки наукових кадрів у закладах вищої освіти/наукових установах (магістратура, аспірантура, докторантура); забезпечення процесу організації та підтримки систем підготовки та атестації наукових кадрів (інформаційно-аналітичний супровід наукових досліджень, організація компетентного керівництва науковою роботою, раціональні стажування, обмін досвідом під час науково-практичних заходів); розвиток та удосконалення функціонування наукової підструктури – магістратури, аспірантури, докторантури; компетентна консультативно-методична, експертно-аналітична та техніко-технологічна підтримка наукової діяльності, у т. ч. й роботи дисертаційних рад тощо.

У цьому контексті, у теперішній час для якісного забезпечення мети і зазначених завдань важливу роль відіграє одна із складових інформаційно-аналітичного супроводу підготовки наукових кадрів – комплекс засобів і технологій музейної педагогіки для підвищення якості організації наукової діяльності.

Результати аналітичних розвідок дають підстави стверджувати про те, що проблематика музейної педагогіки зацікавила багатьох

Наукове видання

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

***Збірник матеріалів Другої міжнародної
науково-практичної конференції***

Відповідальна за випуск

Терес Наталія, кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заступник голови Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України

Адреса редакційної колегії

01601, Київ, вул. Володимирська, 60,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, історичний факультет,
кафедра етнології та краєзнавства

*На обкладинці використано малюнок
пам'ятника Магдебурзькому праву. Художник В. Тімм. 1852.*

Керівник видавничого проєкту *В.І. Зарицький*
Комп'ютерний дизайн *О.П. Щербина*
Авторська редакція

Підписано до друку 11.01.2022. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. аркушів – 26,85. Обл.-вид. аркушів – 24,42.
Тираж 100

Видавець і виготовлювач: ТОВ «Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03142, м. Київ, вул. В. Стуса, 22/1
тел./факс (044) 247-93-37; (050) 462-95-48
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net